

Ivan Meštrović (1883.-1962.)

CRTEŽ

Muzej Brodskog Posavlja
Slavonski Brod
8. travnja 2008. - ??

Nakladnik

Muzej Brodskog Posavlja

Za nakladnika

Ivanka Bunčić

Autor kataloga

Dalibor Prančević

Grafičko oblikovanje kataloga

Viktor Popović

Fotografije

Zoran Alajbeg

Živko Bačić

Lektura i korektura

Katja Tresić-Pavičić

Tisak

Grafis, Split

Naklada

300

Tiskano 2008.

-

Organizator izložbe

Muzej Brodskog Posavlja

Ante Starčevića 40, 35 000 Slavonski Brod

Suorganizator izložbe

Muzeji Ivana Meštrovića

Šetalište Ivana Meštrovića 46, 21 000 Split

Autor izložbe i postava

Dalibor Prančević

Priprema izložaka

Tanja Prančević

Marko Borović

Tehnička realizacija izložbe

Ante Arelić

Željko Čavčić

Tekstualne i slikovne priloge moguće je preuzeti isključivo uz dopuštenje nakladnika i navođenje izvora.

Crtež Ivana Meštrovića¹

(uz obilježavanje 125. obljetnice rođenja Ivana Meštrovića)

¹ Izložba je nastavak promišljanja i izlaganja crtačke problematike Ivana Meštrovića započetih izložbom *Crteži Ivana Meštrovića iz fundusa Galerije Ivana Meštrovića u Splitu* (Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU - Palača Milesi, Split, 16. siječnja - 16. veljače 2004.).

Podosta vremena treba proći kako bi se umjetnička djelatnost nekog autora mogla sagledati u cijelosti. Kad je o likovnom umjetniku riječ, često se događa da se u sagledavanju autorova opusa katalogizaciji crteža pristupa kao posljednjoj.

U umjetničkoj aktivnosti Ivana Meštrovića nije bilo razdoblja kad crtež kao medij izražavanja nije bio prisutan. Crtačkoj ostavštini velikog kipara može se pristupiti na nekoliko načina. Zavodljivo je shvaćanje crteža kao medija neposredne refleksije. Promatrač u stanovitom smislu dobiva uvid u umjetnikova prva oblikovanja, koja nose tvaran trag, odnosno promatra prva razmišljanja o temi i njezine varijetete. Umjetnik katkad prekida rad na temi pa crtež ostaje jedini dokument njegove zamisli. Crtež se može pojaviti kao predložak, odnosno studija skulpture, kao skica arhitektonske kompozicije, a gdjekad i kao memento na već ostvareni projekt. No crtež se Ivana Meštrovića može promatrati i kao samodostatno djelo, čija nakana nije objasniti neki drugi pretpostavljeni mu medij.

Na primjeru *Povratka k heroizmu*, najranije datiranoga Meštrovićeva crteža koji je ovdje izložen, može se prepoznati torzo kao simbolički relikv herojske povijesti ili ideje o njoj dostojne štovanja. Pobunjeni sinovi nanovo prihvaćaju borbenost, a gdjekad i patos slavni predšasnika. Na takvim premisama nastat će Meštrovićev herojski ciklus potaknut narodnom predajom, dijelom kojega je i znameniti mramorni torzo *Banovića Strahinje*, čiju kompoziciju prepoznamo na crtežu.² Kada se pristupa ranom razdoblju umjetnikove crtačke djelatnosti, tada valja istaknuti zanimanje Ivana Meštrovića za narodnu predaju, što ga je baštiniio od svojih predaka. Meštrović se, međutim, nije

nadahnjivao samo narodnom usmenom tradicijom, nego i književnim djelima. Među njegovim omiljenim književnim predlošcima posebice se ističe *Pakao* Dantea Alighierija. *Božanstvenu komediju* je kao vrijedno likovno izvoriste mlađim naraštajima preporučivao Izidor Kršnjavi, znamenita osoba u sagledavanju razvoja dijela moderne umjetnosti u Hrvatskoj. Afirmaciji Danteova djela u hrvatskom kulturnom krugu prošlog stoljeća svakako su pridonijeli i prijevodi u prozi Ise Kršnjavog. Njegovu preporuku prihvatio je i Ivan Meštrović, oblikujući kiparska djela potaknuta *Paklom*, odnosno donoseći niz ilustracija Danteovih infernalnih vizija.³ S likovnog stajališta zanimljivo je pratiti dubinu prostora koju umjetnik gradi na crtežima danteovske inspiracije. U kasnijim razdobljima crteži sličnih obilježja bit će vrlo rijetki u Meštrovićevoj umjetničkoj praksi. Mnogi su autori i prije Meštrovića ilustrirali Danteove stihove, no oni su uglavnom posezali za likom pjesnika i njegova pratitelja Vergilija. Zanimljivo je da Meštrović izostavlja posrednike, izravno suočavajući promatrača s prizorima patnje osuđenih duša. Crtež *Ljubavnici s krilatom zmijom* autobiografske je naravi. Premda se veže uz ilustraciju poznatih Danteovih ljubavnika Franceske i Paola, kipar ovaj crtež vezuje uz svoje intimno iskustvo. Naime, on portretira sebe i svoju buduću suprugu Ružu Klein, kako se u ležećoj pozi nagi grle u prisuću krilate zmije, simbola koji ujedinjuje vrijednost dobre i zle kobi. Mladi par tada živi nevjenčano, što je u suprotnosti s općeprihvaćenim uzusima vremena.

Uskoro će crtež Ivana Meštrovića poprimiti izrazito linearan karakter. Takvi crteži prate promjene u morfologiji *Meštrovih* trodimenzionalnih djela, koja inkliniraju sintezi. Mala je vremenska distanca između

² Herojski (Vidovdanski) ciklus Ivana Meštrovića započet je u Parizu 1908. godine. Izložena u Beču (1910.), Zagrebu (1910.) Rimu (1911.), Londonu (1915.), ova djela plijene veliku pozornost stručne i ostale javnosti.

³ D. Prančević, *Djela Ivana Meštrovića inspirirana Danteovim Paklom*, u: Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 27(2003.), Zagreb; *Likovi i prizori Danteova Pakla: ilustracije i interpretacije*, (katalog, tekst: M. Čale, Lj. Čerina), Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2004.

Glave Krista, jake ekspresije, i finih krivulja *Sjedećeg ženskog lika*. Većina ovih djela nastajala je na listovima lako prenosivih blokova za crtanje, odnosno na komadima pronađenog kartona. Umjetnik ih zasigurno nije kanio izložiti. Čin njihova izlaganja može se odrediti kao indiskretno invadiranje u intimne refleksije umjetnika, bez kojih bi, međutim, bilo nemoguće steći potpuniji uvid u Meštrovićevu umjetničku aktivnost te je na pravi način razumjeti i vrednovati.

Tek dvadesetih godina prošlog stoljeća Ivan Meštrović započinje sa sustavnim izlaganjem svojega crtačkog opusa, ali mahom kao pratećeg medija uz skulpture. To je razdoblje umjetnikovih putovanja u Ameriku, gdje mu je u *The Brooklyn Museum* u New Yorku priređena samostalna izložba, a potom dobiva i narudžbu za spomenik *Indijanci* u Chicagu. Tijekom nemirnog razdoblja u privatnom životu i brze umjetničke afirmacije na novom kontinentu u profesionalnom životu, Ivan Meštrović ostvario je velik broj crteža. Podatak da je crteže koji su nastali 1925. godine u New Yorku dopustio izložiti kao jedine umjetnine svojega javnog predstavljanja u prostorima *Art Alliance* u Philadelphiji iste godine, svjedoči da ih je shvaćao kao samodostatne izložke. Ipak, valja napomenuti kako je već godine 1923. Meštrović započeo s vrednovanjem *papirnatog* medija svojega likovnog izraza, tiskanjem i izlaganjem mape litografija.⁴ Neki litografski listovi nagovještavaju oblikovne značajke američkih crteža. Newyorški crteži Ivana Meštrovića posjeduju izrazitu voluminoznost, postignutu reduciranim sredstvima likovnog izražavanja. Napete krivulje poteza pastela definiraju obris, dajući tijelima izražen plasticitet, podržan i diskretnim sjenčanjima. Fotografija s izložbe skulptura i crteža Ivana Meštrovića u Baltimoru, na kojoj prepoznamo i crtež zastupljen na ovoj izložbi (*Poluležeći ženski akt*), jedna je od malobrojnih ranih fotografija koja dokumentira izlaganje kiparova crteža, pa je u tom smislu pravi kuriozitet.⁵

Meštrović će crteže nastale u New Yorku izlagati i prigodom samostalnih predstavljanja u idućem desetljeću. Premda su u katalogu izložbe njegovih radova u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu 1932.

godine navedeni samo naslovi crteža, bez datuma i mjesta njihova nastanka, u primjerku kataloga što se čuva u *Atelijeru Meštrović* u Zagrebu kipar je rukom nadopisao kako je riječ upravo o djelima nastalima u New Yorku.⁶ Sličan izbor crteža izložen je potom u Parizu i Pragu.⁷ Nadalje, mnogi crteži iz dvadesetih godina danas se nalaze u zbirkama američkih muzeja te u privatnim zbirkama. Primjerice, godine 1935. izloženi su crteži Ivana Meštrovića iz zbirke Artura Nikolorića, kiparova pravnog zastupnika, koji je iznimno značajna osoba za rekonstrukciju Meštrovićeva boravka u Americi.⁸ Upravo su to crteži koje Alon Bement (*National Alliance of Art and Industry*) i Audrey McMahan (*College Art Association*) prethodno predstavljaju u različitim američkim gradovima.⁹ Crteži koje je Ivan Meštrović načinio dvadesetih godina i ostavio u Americi, nanovo će izazvati pozornost godine 1945., među ostalim i kao vid novčane potpore kiparu neposredno nakon

6 *IV. Kolektivna izložba Ivana Meštrovića*, (katalog izložbe, tekst: I. Meštrović), Umjetnički paviljon, Zagreb, 1932. (izloženo 37 crteža).

7 *Exposition Ivan Meštrović*, (katalog izložbe, tekstovi: A. Dezarrois, R. Warnier), Musée national des Ecoles étrangères contemporaines, Jeu de Paume des Tuileries, Paris, 1933. (izloženo 28 crteža); *Výstava děl IVANA MEŠTROVIĆE*, (katalog izložbe, tekst: Fr. Táborický), Letohrádek Královny Anny 'Belvedere', Prag, 1933. (izloženo 26 crteža).

8 *Drawings by Two Sculptors, Mestrovic & Gaudier-Brzeska*, (katalog izložbe, tekst: D. Fellows Platt), A College Art Association Exhibition, New York, 1935./36.? (izloženo je 30 crteža).

9 U pismu što ga je odvjetnik Artur Nikolorić, 37 West 43rd Street New York City, uputio 18. travnja 1940. gospođi Marie Louise Emmet, 29 East 64th Street, New York City (*Hoffman, Malvina; Correspondence: Mestrovic Ivan, 850042-4, Getty Research Institute, Los Angeles*), napominje se kako se u njegovoj kući u Englewoodu nalazi tridesetak crteža uokvirenih na način kako je to bilo na prijašnjim izložbama. Navodi kako je cijenu koja je varirala od 70 do 100 dolara, dobio od samog Meštrovića, i to 1935. (pretpostaviti je, prigodom izložbe 1935.). U Arhivu Malvine Hoffman, u dijelu prepiske koja se odnosi na razdoblje dvadesetih godina, nalazi se nedatirani popis crteža koje je Ivan Meštrović po predstavljanju Artura Nikolorića poslao Alonu Bementu. Riječ je o popisu od 20 crteža čiji se naslovi mogu povezati s onima iz kataloga izložbe iz 1935. Dalo bi se zaključiti kako se ne radi o zbirci Artura Nikolorića, kao što se navodi u katalogu izložbe, nego o crtežima ostavljenima kod Nikolorića, koje su svi zainteresirani mogli kupiti, kao što se daje zaključiti prema dijelovima korespondencije iz četrdesetih godina prošlog stoljeća. Uz crteže s popisa koji možemo datirati u dvadesete godine, navedena je cijena koja varira od 150 do 230 dolara (*Hoffman, Malvina; Correspondence: Mestrovic Ivan, 850042-3, Getty Research Institute, Los Angeles*).

4 Mapu koja broji 21 list, u mjesecu je svibnju 1923. godine tiskala Zaklada tiskare Narodnih novina, u izdanju umjetničkog udruženja *Proljetni salon*.

5 *Izložba skulptura i crteža Ivana Meštrovića*, The Baltimore Museum of Art, Baltimore, rujan 1925.; fototeka: Atelijer Meštrović, Zagreb

Izložba skulptura i crteža Ivana Meštrovića, The Baltimore Museum of Art, 1925.

završetka Drugoga svjetskog rata.¹⁰

Drugačiji tip plasticiteta, koji ima nakanu detaljno opisati fizionomiju, prisutan je na crtežima namijenjenima dekoraciji crkve Presvetog Otkupitelja u Otavicama, odnosno obiteljskoj grobnici popularno nazvanom Mauzolejem Meštrović. Djela su namijenjena objektu sakralno-funebralne naravi te ih u takvom kontekstu i interpretiramo. Na kupoli neobičnog ikonografskog programa inspiracija Michelangelovim djelima više je nego prisutna. Kompaktna tijela puna volumena, pa i latentna ideja *non finito* potvrđuje inspiraciju Michelangelovim vatikanskim svodom.¹¹ Postoji nekoliko studija razradbe tog ikonografskog programa, jedinstvenog u hrvatskoj umjetnosti dvadesetog stoljeća. U donjoj zoni kupole prikazani su predstavnici svjetskih religija, nakon kojih slijede prikazi triju slojeva planeta nad kojima lebde nizovi anđela ruku uzdignutih k svjetlećem tijelu univerzuma, unutar kojega je prikazan Otkupitelj. Sinkretistički aspekt religije jedan je od mogućih načina pristupa ikonografskom čitanju ovog programa. Dekoracija

10 To je razvidno iz pisma Malvine Hoffman od 26. listopada 1945., što ga je poslala Arturu Nikoloriću, a kojim ga obavještava da je kontingent od 15 crteža ostavljen kod Francesa Taylora iz Metropolitan Museum, te ga moli da joj pošalje druge, koji su neprodani, jer se za njih raspituju članovi *The Institute of Arts and Letters*, Manship i Mahonri Young. Nadalje, dva su crteža kupljena za zgradu *Academy of Arts and Letters* (*Hoffman, Malvina; Correspondence: Mestrovic Ivan, 850042-4, Getty Research Institute, Los Angeles*).

11 U Galeriji Meštrović u Splitu čuvaju se tri ilustracije (*Stvaranje žene, Izgon iz raja zemaljskog, Odvajanje vode i zemlje*) na čijim je pozadinama olovkom ispisano: Michelangelo, Kap. Sistinska, Rim, 13. rujna 1907. To nam je prvi pisani trag Meštrovićeva boravka u Rimu i njegove zanesenosti Michelangelom i njegovim djelom. Vidjeti: D. Prančević, *Imaginarni razgovori Ivana Meštrovića*, u: *Kvartal*, 1(2008), Zagreb.

kupole nikada nije dovršena, no uz nju su naknadno instalirana četiri predložka nastala 1938. u Zagrebu. Prikupljanjem svih crteža vezanih za kupolu crkve Presvetog Otkupitelja iz javnih i privatnih zbirki bit će moguće rekonstruirati cjelovitu zamisao ovog osebujnog programa.

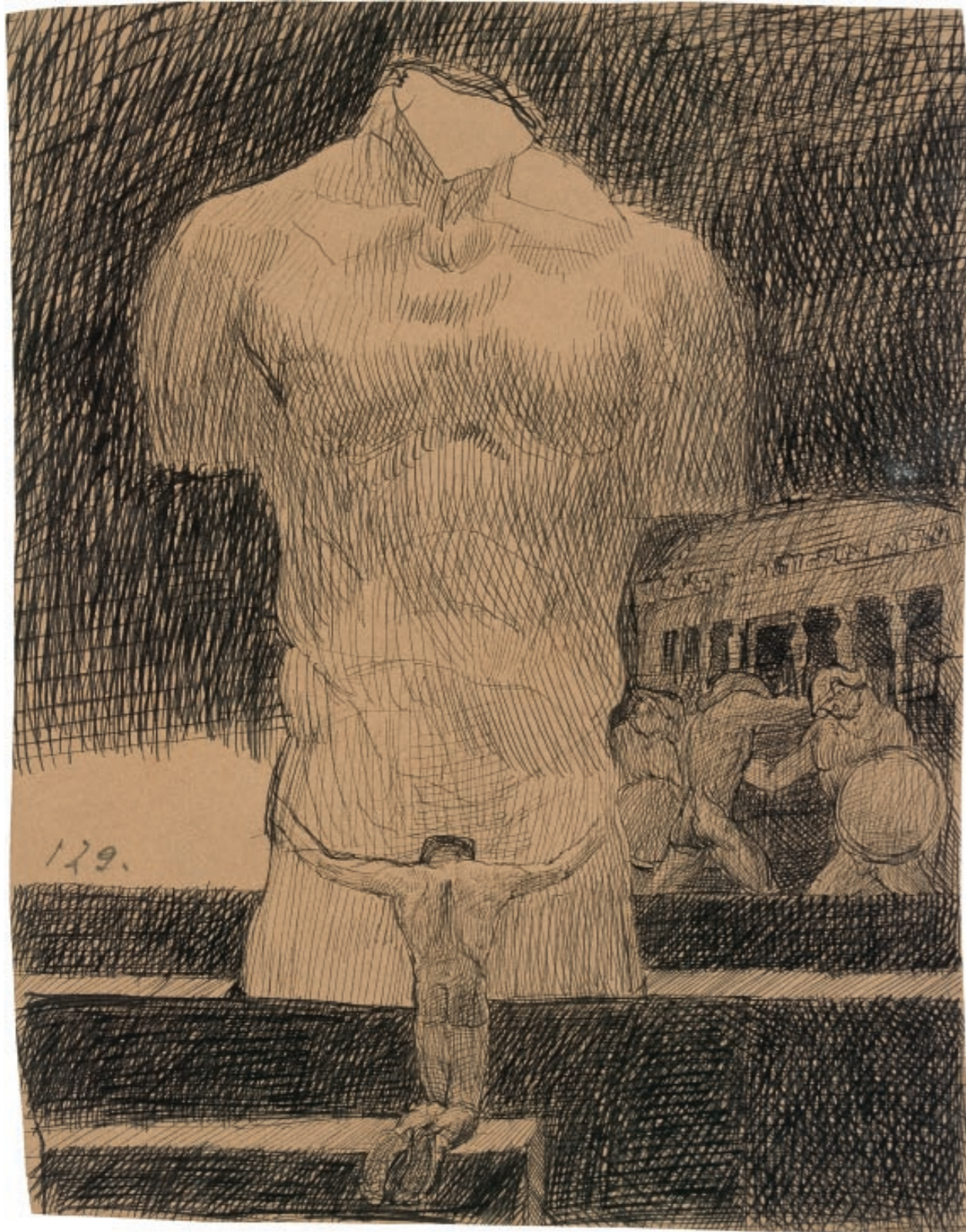
Nedugo nakon toga nastaju crteži nastali na neuobičajenom mjestu, u zatvoru na Savskoj cesti u Zagrebu. Višemjesečno zatočeništvo s kraja 1941. i početka 1942. prigoda je kada Meštrovićeva vibrantna kreativna energija biva izražena upravo kroz medij papira, bilo da je riječ o pisanim tekstovima ili, kasnije, o crtanju na papiru. U to je vrijeme s francuskog jezika prevodio antičku dramu *Demetra*, iz knjige koju je ponio sa sobom prigodom uhićenja, te je pisao zbirku drama jednočinki naslovljenu *Razgovori s Michelangelom*.¹² Nakon što su mu stražari kradomice počeli dostavljati pakpapir, uoči Božića 1941., Ivan Meštrović je započeo s crtežima na velikim formatima papira. Kako sam svjedoči, tada je nastalo dvadesetak crteža nadahnutih pretežito religijskom tematikom (*Žene pod križem, Prorok*).¹³ Neke od tih tema Ivan Meštrović će realizirati u skulpturi, a među njima valja posebno istaknuti skulpture *Job* i *Rimska Pietà*.

Kako se može vidjeti, crteži Ivana Meštrovića nositelji su zabilježbi različite naravi, ali to su i djela koja svjedoče o trenucima umjetnikova života. Upravo ih to čini neiscrpnim izvorom daljnjih proučavanja i predlaganja njihova drugačijeg tumačenja.

Dalibor Prančević

12 I. Meštrović, *Razgovori s Michelangelom*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.

13 I. Meštrović, *Uspomene na političke ljude i događaje*, Zagreb, 1993.

1. **Povratak k heroizmu**, vjerojatno Beč, 1904.
tuš na papiru, 20,9 x 16,2 cm (GM-00225a)

Najranije datirani crtež zastupljen na ovoj izložbi. Motiv torza koji dominira crtežom Ivana Meštrovića će prevesti u trodimenzionalni medij – mramorni torzo *Banovića Strahinje* (1908.). Torzo kao likovna tema značajna je dionica u interpretaciji opusa Ivana Meštrovića.

2. **Odlazak u nepovrat**, vjerojatno Beč, 1905./06.
tuš na papiru, 15,5 x 25,8 cm (GM-0023)

Meditacija nad prolaznošću osnova je pristupa nekim crtežima i skulpturama Ivana Meštrovića što su nastali u njegovu bečkom razdoblju. Nesmiljeni tijek vremena i cikličke izmjene opća su mjesta simboličkih strujanja u Beču u vrijeme kada kipar boravi u njemu.

3. **Ljubavnici s krilatom zmijom**, vjerojatno Beč, 1905.
crni pastel i tuš na papiru, 24,7 x 29,4 cm (GM-00229)

Pakao Dantea Alighierija poslužio je kao izvorište mladom Ivanu Meštroviću. Meštrović projicira vlastiti lik i lik buduće supruge Ruže na likove Franceske i Paola. Naime, umjetnik s Ružom započinje zajednički život, bez ozakonjenja veze.

4. **Glava Krista I**, vjerojatno Rim, 1913./14.
 olovka na kartonu, 25,5 x 22,7 cm (GM-00139a)

Nakon herojskog ciklusa započetog u Parizu 1908. Ivan Meštrović se vraća temama nadahnutim Novim zavjetom. Crtež prikazuje glavu raspetog Krista. Ekspresivna vrijednost akumulirana je na njegovu licu.

5. **Glava Krista II**, vjerojatno Rim, 1913./14.
 olovka na kartonu, 25,7 x 20,5 cm (GM-00141)

Crtež posjeduje veliku ekspresivnu vrijednost imanentnu djelima koje je Ivan Meštrović radio u vrijeme slutnje svjetske krize i početka Prvog svjetskog rata. Umjetnik tada poseže za prikazima glave Krista ili Ivana Krstitelja, koji se prepoznaju kao ponajbolja djela ekspresionizma u hrvatskoj skulpturi.

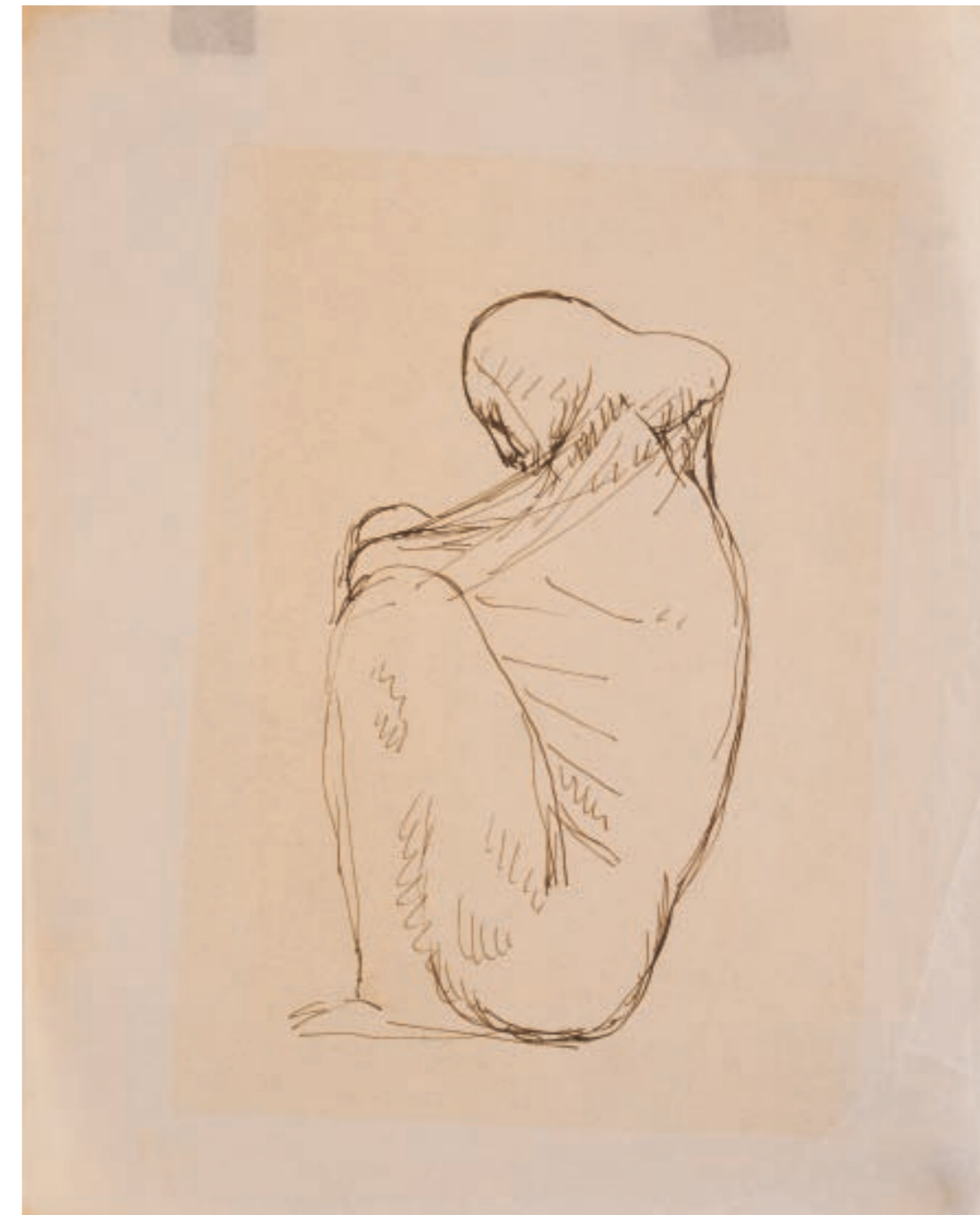
6. **Sjedeći ženski lik**, vjerojatno London, 1915./16.
 olovka na papiru, 19,8 x 13 cm (GM-00157)

Ovaj crtež valja pridružiti ženskim portretima koji su nastali za Meštrovićeva boravka u Londonu. Na njima umjetnik razrađuje odnos tijela i draperije koja ga omata. Linije zategnutih draperija u gornjoj zoni nastavljaju se u krivulju vrata, naglašavajući ovoid glave. To je nagovještaj skulptura Bogorodicâ koje inkliniraju sintezi, a koje će Meštrović oblikovati nekoliko godina kasnije.

7. **Anđeo I**, vjerojatno Ženeva, 1916.
 olovka na papiru, 35 x 25 cm (GM-00145)

Anđeo kao tema prisutan je u svim razdobljima umjetničke aktivnosti Ivana Meštrovića. Riječ je o možda najljepšem crtežu anđela s četiri krila, kakve je umjetnik oblikovao 1916. godine. Iznimno je rafiniran pokret u kojem Meštrović prikazuje ovu temu.

8. **Djevojka s cvijetom**, vjerojatno Zagreb, 1923.
tamnosmeđi pastel na papiru, 56 x 38,4 cm (GM-00335)

Mnogi su crteži na kojima Ivan Meštrović prikazuje ženski lik s cvijetom. Prema oblikovnim značajkama i šifriranju prostora unutar kojega se prikazuje ženska figura, ovaj crtež je vrlo blizak nekim listovima litografija koje je Ivan Meštrović tiskao godine 1923.

9. **Studija za *Kontemplaciju***, vjerojatno Zagreb, 1923.
tuš na papiru, 25,5 x 20,4 cm (GM-00495)

Crtež je nastao kao studija za *Kontemplaciju*, poznato djelo Ivana Meštrovića u mramoru. Komparativnom analizom fizionomije lica moguće je na ovom djelu prepoznati portret druge umjetnikove supruge, Olge.

10. **Žena za klavirom**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel na papiru, 33,6 x 39,4 cm (GM-00349)

Ivan Meštrović radio je seriju žena koje muziciraju, u skulpturi i u crtežu. Ipak, prizor žene za klavirom rijedak je u njegovu opusu. Ovo je jedan od crteža kojim se sugerira diskretan glamur New Yorka dvadesetih godina prošlog stoljeća. Nije riječ o portretima umjetnikovih poznanica, nego o razradi općeg tipa žene.

11. **Isus i Samarijanka**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel, 61,1 x 41,5 cm (GM-00315b)

Crtež iste teme publici je predstavljen na izložbi *Drawings by Two Sculptors, Mestrovic & Gaudier-Brzeska*, u New Yorku 1935./36., i reproduciran u katalogu izložbe. Tri godine kasnije kipar će temu prevesti u drveni reljef, koji je danas instaliran u Crikvinama - Kašteletu u Splitu. Zanimljivo je napomenuti kako se na grobu Ruže Meštrović na Mirogoju u Zagrebu nalazi prikaz Isusa i Samarijanke, djela što ga je Ivan Meštrović *rezao* u sadri 1913., a za Ružin grob u kamen ga preklešao Florian Josephu, suprug Ružine sestre Olge.

12. **Poluležeći ženski akt**, New York, 1925.
crni pastel na papiru, 40,4 x 62 cm (GM-00305)

Neobična je kompozicija ženskog tijela koje nam predstavlja Ivan Meštrović. U tom smislu valja obratiti pozornost na tretman donjih ekstremiteta lika. Ovaj umjetnikov rad može se prepoznati na fotografiji koja dokumentira izložbu njegovih skulptura i crteža u Baltimoru 1925. godine.

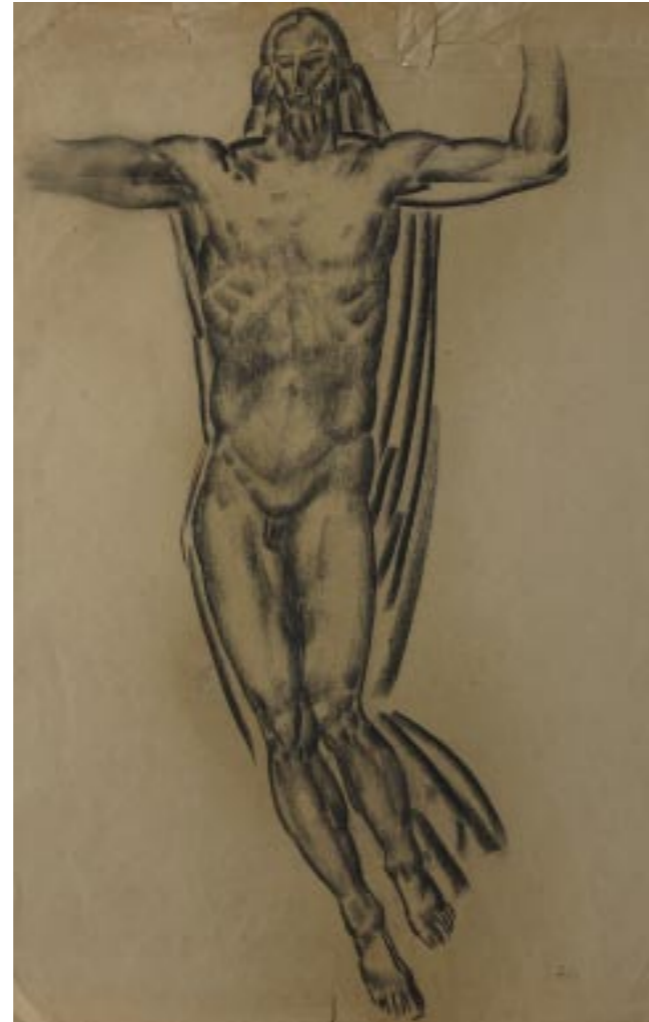
13. **Žena u pokretu**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel na papiru, 51,2 x 22,2 cm (GM-00356)

Crtež pripada seriji radova Ivana Meštrovića nastalih u New Yorku 1925. godine. Mnogi crteži prikazuju žensko tijelo u mirovanju, dok je ovaj umjetnikova studija ženskog tijela u pokretu.

14. **Studija za Psihu**, vjerojatno Zagreb, 1927.
ugljen na papiru, 56 x 38 cm (GM-00372)

Crtež se veže uz istoimeno Meštrovićevo djelo u mramoru. Apulejeva priča o božanstvu Amoru i smrtnici Psihi poslužila je kao tematska inspiracija. Premda je ljubav između božanstva i smrtnice bila dopuštena, uskraćen im je vizualni kontakt prilikom susreta.

15. **Uzašašće**, vjerojatno Zagreb, 1928.
ugljen na papiru, 60,7 x 38,6 cm (GM-00367)

Crteži sličnih obilježja i tema tiskani su u mjesečnoj reviji za znanost, umjetnost i književnost *La Pluma* (br. 11, travanj 1929.) u Montevideu, te nose posvetu Ivana Meštrovića gospodi Jeruglio, Ciurich i Bazzurro. To nam omogućuje precizniju dataciju ovog crteža religijskog nadahnuća. U glavnom gradu Urugvaja bila je priređena zajednička izložba Ruže i Ivana Meštrovića godine 1928.

Popis izložaka:
(svi izloženi crteži dio su fundusa
Galerije Meštrović u Splitu)

- Povratak k heroizmu**, vjerojatno Beč, 1904.
tuš na papiru, 20,9 x 16,2 cm
(GM-00225a)
- Odlazak u nepovrat**, vjerojatno Beč, 1905./06.
tuš na papiru, 15,5 x 25,8 cm
(GM-00231)
- Ljubavnici s krilatom zmijom**, vjerojatno Beč, 1905.
crni pastel i tuš na papiru, 24,7 x 29,4 cm
(GM-00229)
- Vanni Fucci**, vjerojatno Beč, 1905.
crni i bijeli pastel i tuš na papiru,
47 x 30,8 cm (GM-00252a)
- Studije za udovice**, Pariz, 1908./09.
tuš na papiru, 31 x 23,5 cm
(GM-00327a)
- Glava Krista I**, vjerojatno Rim, 1913./14.
olovka na kartonu, 25,5 x 22,7 cm
(GM-00139a)
- Glava Krista II**, vjerojatno Rim, 1913./14.
olovka na kartonu, 25,7 x 20,5 cm
(GM-00141)
- Sjedeći ženski lik**, vjerojatno London,
1915./16.
olovka na papiru, 19,8 x 13 cm
(GM-00157)
- Anđeo I**, vjerojatno Genève, 1916.
olovka na papiru, 35 x 25 cm
(GM-00145)
- Anđeo II**, vjerojatno Genève, 1916.
olovka na papiru, 35 x 25 cm
(GM-00148)
- Gospa**, vjerojatno Cannes, 1917.
olovka na papiru, 19,9 x 13 cm
(GM-00152a)
- Lik Krista**, vjerojatno Rim, 1917./18.
olovka na papiru, 31 x 21 cm
(GM-00453b)
- Studija za Kontemplaciju**, vjerojatno
Zagreb, 1923.
tuš na papiru, 25,5 x 20,4 cm
(GM-00495)
- Sjedeća žena**, vjerojatno Zagreb, 1923.
tuš na papiru, 25,5 x 20,4 cm
(GM-00494)
- Ležeci ženski akt s leđa**, vjerojatno
Zagreb, 1923.
tuš na papiru, 21,1 x 34,3 cm
(GM-00432)
- Sjedeći ženski aktovi**, vjerojatno Zagreb,
1923.
plavi tuš na papiru, 31,4 x 20,8 cm
(GM-00538)
- Sjedeći ženski akt s leđa**, vjerojatno
Zagreb, 1923.
plavi tuš na papiru, 34,2 x 21,4 cm
(GM-00451a)
- Djevojka s cvijetom**, vjerojatno Zagreb,
1923.
tamnosmeđi pastel na papiru, 56 x 38,4 cm
(GM-00335)
- Dvije sjedeće žene**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel na papiru, 43,1 x 60,4
cm (GM-00380)
- Sjedeća žena s leđa**, New York, 1925.
crveni pastel na papiru, 51 x 38,2 cm
(GM-00358a)
- Sjedeća žena s leđa**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel na papiru, 51 x 38,2 cm
(GM-00340)
- Žena za klavir**, New York, 1925
tamnosmeđi pastel na papiru, 33,6 x 39,4
cm (GM-00349)
- Isus i Samarijanka**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel, 61,1 x 41,5 cm
(GM-00315b)
- Poluležeci ženski akt**, New York, 1925.
crni pastel na papiru, 40,4 x 62 cm
(GM-00305)
- Žena u pokretu**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel na papiru, 51,2 x 22,2
cm (GM-00356)
- Stojeća ženska figura**, New York, 1925.
tamnosmeđi pastel na papiru, 51 x 16,4 cm
(GM-00339)
- Zagrljaj**, New York, 1925.
crni pastel na papiru, 59,8 x 41,6 cm
(GM-00414)

- Studija za Psihu**, vjerojatno Zagreb, 1927.
ugljen na papiru, 56 x 38 cm
(GM-00372)
- Uzašašće**, vjerojatno Zagreb, 1928.
ugljen na papiru, 60,7 x 38,6 cm
(GM-00367)
- Sjedeći muški lik / Buddha (?)**, vjerojatno
Zagreb, oko 1938.
tamnosmeđi pastel na papiru, 62,6 x 44,9
cm (GM-00286)
- Sjedeći muški akt**, vjerojatno Zagreb, oko
1938.
ugljen na papiru, 45,3 x 63,1 cm
(GM-00378)
- Glava anđela**, vjerojatno Zagreb, oko
1938.
smeđi pastel na papiru, 56 x 37,9 cm
(GM-00359)
- Glava anđela**, vjerojatno Zagreb, oko
1938.
tamnosmeđi pastel, 61 x 44 cm
(GM-00617)
- Žene pod križem**, Zagreb, 1941./42.
ugljen na papiru, 121 x 88 cm
(GM-00208)
- Prorok**, Zagreb, 1941./42.
ugljen na papiru, 121 x 88 cm
(GM-00207)

